

K R O N I E K.

□ □ BOEKBESPREKING. □ □

INA BOUDIER-BAKKER, *De Ongeweten Dingen*, Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon, zonder jaartal.

De ongeweten „dingen”. Dat zijn de innerlijke „dingen”, de geheimen die de menschen in zich dragen en die hun eigenlijke, van ieder ander „ongeweten” beweegredenen zijn. Maar neen... beweegredenen is hier toch ook niet het zuivere woord. Want het doet aan uiterlijk bewegen denken, aan daden. Terwijl soms, vooral bij ons, hollandsche menschen, juist het daadwerkelijk bewegen vaak mindert en zich verstillt, naarmate wij diep innerlijk meer en heftiger bewogen worden. De ongeweten beroeringen dan? Voldoet ook niet geheel... Deze „dingen”, ze hebben inderdaad geen naam...

De groote daad, de zich krachtig uitlevende hartstocht zal wel nooit het object van Ina Boudiers kunst worden. Daarvoor heeft zij te weinig levens-lust, levens-bewondering. Haar natuur is een sceptische en pessimistische; zij gelooft wel aan geluksmomenten, niet aan langdurig geluk; het is het genieten van de fijnheid, de brooze moeiheid der stille, ongeweten intensiefheden die haar het leven de moeite waard maken. Maar die fijne en diepe „dingen”, het zijn dan toch gewoonlijk dingen van hartstocht, van gesmoorde heftigheid, sterk verlangen, dat verstikt blijven moet. Het gevoel door haar werk gewekt is sterker en grooter dan weemoed. Het is smartelijke erkenning van 's levens noodlottige ontoereikendheid, het is een wijd en ernstig verdriet, dat toch lafenis brengt aan de ziel, lafenis als van alle werkelijk ernstige „dingen” komt, lafenis door bewustheid van eigen schoon.

Ik houd veel, en van ganscher harte, van dit karakteristieke en welgeslaagde werk eener fijn-teedere en bijzondere tijdgenoot.

Ik zou er nog veel meer van houden, zoo deze fijne en bijzondere vrouw tevens een krachtiger litterair artiest was. Maar als een wensch komt deze gedachte 'toch eigenlijk niet bij mij op, want ik weet dat de combinatie sceptisch-pessimiste vrouwenatuur met schitterend kunstenaarschap van het woord niet mogelijk is. Plezier in fonkeling van woord-juweelen noch dat grooter, edeler genot, 't welk door een sterken en muzikalen stijl ontstaat, kan men van zulk een natuur verwachten. Haar doel is louter en alleen: de zuivere mededeeling harer altijd gevoel-bewogen gedachten, mededeeling zonder meer, mededeeling, zoo juist en zoo eenvoudig als maar mogelijk is. Een onzuiverheid in die mededeeling zal haar doen lijden, een leelijkheid niet. Zij weet trouwens niet van litteraire leelijkheid; als het maar echt en waar, als het maar precies en scherp juist is, dan vindt zij het goed. Hiermede nu schijnt het mij zóó gelegen te zijn: ware mevrouw Ina Boudier-Bakker een nóg fijner, edeler, een gróóter vrouw dan zij is, haar eenvoud nog kinderlijker, de gedachte aan litteratuur nóg verder van haar af — dan zou er niets op haar werk zijn aan te merken. Want dan zou de schoonheid van haar wezen al hare uitingen dermate doorgloeien, dat ook wij, bij de lezing, naar niets anders meer vragen zouden. Echter, het valt moeilijk te zeggen wat het leven verder nog van mevrouw Boudier-Bakker maken zal, maar bij het schrijven van deze schetsen was zij — naar mijne onderfinding — nog niét zoo hoog gestegen. Bij het lezen begeeft ons nog niet alle gedachte aan litteratuur; wij stooten ons nog aan haar hoekigheid, wij letten nog op haar nonchalance 1).

Eén uitzondering meen ik te moeten ma-

1) Nonchalance, of eenvoudig gemis aan stijl-zin, hoe moet ik de oorzaak noemen van het kunnen schrijven, en

ken. Het is voor het allerkleinste der kleine opstellen die deze bundel bevat. „Een Pleit” heet dat stukje. Het verhaal is niets dan dit: Een oude vrouw zit voor een raam en luistert naar het gesprek dat gaat tusschen haar ongetrouwde dochter en een getrouwde neef. De neef wil de dochter bewegen het kind van in Indië gestorven familieleden in huis te nemen. De oude vrouw hoopt sterk dat hem dit zal gelukken — een kind in huis, de gedachte opent haar een onverwacht nieuw verschiep! — maar zij durft er niets van te zeggen. Zij weet immers hoe dit kenbaar maken van haar wenschen Jeannet kan prikkelen tot verzet. De neef in-tusschen legt het onhandig aan.

„Och heer!” dacht de oude vrouw en luisterde niet. Haar voet, ongeduldig, glipte van de stoof. Lát hij nu weggaan! Jeannet kon er nooit tegen als hij zoo vriendelijk en hartelijk deed — dan werd ze er kribbig en kwaad tegen in. Och, dat vroolijke, fleurige huishouden bij Dora en Koen, ze deed altijd maar of ze niets merkte dat Jeannet, als ze daar geweest was, dagen lang verbitterder en stiller werd dan ooit. En daarom — dééd ze ’t maar. Een vrouw moet wat hebben om te vertroetelen en te verzorgen — een oude moeder, dat was ’t niet”.

Nu gaat Koen dan toch weg. En Jeannet mee naar de voordeur om hem uit te laten. De oude vrouw hoopt en wacht ongeduldig. „En ze bezon omzichtig en lang... zou zij er over beginnen... maar als zij mistastte, zooals dien keer...”

„Zwaar hing de stilte in de kamer tusschen de twee vrouwen — de stilte waarin het vreemde kind op weg naar hen toe, pleitte, hartstochtelijk en dringend... ’t kind, dat het zwijgen breken zou — dat altijd wat te vertellen zou hebben — dat hun aandacht

laten staan, van b.v. een zin als deze (blz. 125). »Was er dan werkelijk dat andere, dat oudere en meer ervaren menschen, die het leven kenden haar hadden voorgepraat — die ze niet geloofd had in de minachtende zekerheid, dat die nooit van zoo’n groote liefde als de hare eenig begrip hadden gehad, noch van de grenzeloze vertwijfeling daarna.»

en zorgen zou eischen, en bedelen zou om een liefkoozing...

„Daar kwam plotseling uit de kamer Jeannets stem — de stem die de moeder vreesde, nerveus hijgend, overslaand van drift!

„Koen zei me nog even aan de voordeur, Dora had ’t eigenlijk bedacht — van — dat kind hier. Dat ’t zoo aardig en zoo goed voor mij zou zijn. — ’t Was een attentie van Dora voor mij!!

„Nu is ’t uit — nu is ’t mis —” dacht de oude vrouw. Zij had geen kracht daartegen in te gaan, dat kon ze niet — maar nu was alles voorgoed uit....

„Opnieuw duurde het zwijgen.

„Toen waagde nog eenmaal de oude vrouw en haar stem beefde:

„’t Zou mij niet hinderen....

„Er kwam geen antwoord”.

Zie nu, van dit miniem verhaaltje zou ik niet weten te zeggen hoe het geschreven is. Is het wel geschreven! Het lijkt als spinrag zoo fijn en gesponnen van een loutere, mysterievolle menselijkheid, die mij te beleven gegeven werd, ik weet niet hoe. Hierbij dacht ik in ’t geheel niet aan litteratuur — hetgeen zeggen wil dat hier een teederheid werd bereikt (en dat van zelf!) die mijn aandacht zoo absoluut in beslag nam, dat mijn critische geest in ’t geheel niet werkte.

Doch er zijn meer zéér mooie dingen in dezen bundel. H a g a r, het eerste verhaal, behoort tot het psychologisch-fijnste dat mevrouw Boudier geschreven heeft. Die twee drama’s tegenover elkaar, hier de jaloesche moeder met het achterlijke kind, daar de man (die nooit uitsluitend-vader wordt) en het jonge, levenslustige vrouwtje, dat de warmte bracht in zijn huis, en de onrust in zijn hart — het is prachtig van vinding en hoogst delicaat van behandeling. Ook D e a n d e r e W e g, ofschoon aanvankelijk minder frisch van visie schijnend, bezit verderop verrassende wendingen. En te zeggen dat E e r s t e A v o n t u u r,

Slachtoffer en Een Leugen zich waardig bij het genoemde drietal aansluiten is lofs genoeg. Mevrouw Boudiers „uitbeelding” geschiedt geheel van binnen uit. Aan plastic, beschrijving van uiterlijk, doet zij bijna niet. Toch geeft soms de aanduiding van een enkel gebaar, een enkele beweging ons ook in dat opzicht volkomen voldoende. Ik denk b.v. aan dat zinnetje in *Eerste Avontuur*: „Nu, haar oogen neer, haar mond makkend scheef getrokken, bleek en stil, vond hij er niets aardigs meer aan, vond hij haar vooral zoo'n kind, zoo niets geen meisje om mee voor den dag te komen”. Een typisch zinnetje! Litterair, logisch, misschien zelfs grammaticaal, niét te verdedigen. Maar van puntige psychologie prachtig. Men ziet het meisje met dien scheefgetrokken mond, en den onhandigen, verlegen zichzelf bepratenden jongen er naast.

Ik zou wel eens willen weten, hoe een volbloed Nieuwe-Gidser, in den jare 1885 of '86, over dit werk zou hebben geoordeeld. Niet heel gunstig, vermoed ik. Zou hij het niet verworpen hebben, om de taal? Nu nog neemt b.v. „De Beweging” van mevrouw Boudiers en anderer soortgelijke praestaties eenvoudig geen notitie. Heel consequent; maar ik voor mij, ik geef tien drama's van Frederik van Eeden — drama's à la De heks van Haarlem — en nog een stuk of wat symbolische romans van Nine van der Schaaf op den koop toe, voor één zoo'n bundel als deze „Ongeweten Dingen”. Daarentegen — om het iets meer benaderend uit te drukken — het zeer litteraire *Proza* en de *Feesten* van Jac. van Looy vind ik nog ontzaglijk veel mooier. Wat ik dáár al niet voor cadeau zou willen geven, zal ik maar niet beginnen op te noemen! H. R.

G. F. HASPELS, *Wisselend Uitzicht*, Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon, zonder jaartal.

De heer Haspels heeft het ditmaal met mij niet getroffen. Gelezen terstond na Ina Boudier-Bakker kwam zijn werk het danig

af te leggen. Misschien wel vooral door de deftige onnoozelheid waarmee deze nieuwe bundel ingezet werd. De „Medeplichtige”, het voorst-geplaatste verhaal in „Wisselend Uitzicht” heeft mij verwonderd, en dat niet op de wenschelijke wijze. Hoe is het mogelijk, dacht ik, ons deze lievigheid voor te zetten bij wijze van „entrée”? Is de schrijver soms van meening dat ook een litterair diner met soep hoort te beginnen? Nu dan heb ik liever iets kruidigers dan deze potage à la crème.

Werkelijk, deze „Medeplichtige” is een verhaal voor kinderen. Een uit de gevangenis gevluchte strooper, voortgeholpen door een braven dominee en zijn misschien nog edeler en dapperder eega — het is wel iets om jonge hoofden te laten ontgloeien. Maar oudere hoofden, althans de denkende, blijven gewoonlijk vrij koel bij zulke „gemengde berichten”. Ook behoeft men, naar ik meen, nog geen Nurks te zijn om luttel behagen te scheppen in zekere al te goeddelijke grappigheid, die wel uiterst onschuldig is, maar daarom vooral niet pittiger — die b.v. ontstaat of versterkt wordt door fonetisch gespeld boerendialect of door de zorgvuldig meegedeelde, liefdevolle plagerijtjes, waarmee brave echtparen de huiselijke aardigheid erin te houden plegen. Het is alles een beetje weeïg en ook een beetje kwasi. Het doet het misschien wel op een Nutslezing, mits dan met charmeerend-vroolijk stemgeluid voorgedragen, maar zoo gedrukt, met groote letters, in een boek dat diepzinniglijk *Wisselend Uitzicht* heet....

Een *Mensch* is wat meer de moeite waard en in *Vriendschap* is wel iets fijns. Daarna vallen de *Zaterdagavond-herinneringen* en *De Gouverneur-Generaalsche weer af*. Dit laatste is al bijzonder „fade”, onbeduidend, flauw.

Ik sprak daar losweg van „kwasi”, maar als ik mij nu afvraag, wát dit werk dan eigenlijk kwasi zijn moet, dan komt het eerst het

adjectief diepzinnig bij mij op. Haspels doet het gaarne voorkomen of achter zijn gemoedelijke woorden diepe levensinzichten en wonderfijne ontroeringen verborgen liggen. Het is dikwijls niet na te gaan of zijn toon bedoelt eenvoudig vriendelijk-vroolijk of wijsgeerig licht-ironisch te zijn. En achter deze onklarheid van accent verhuult zich de auteur als wijlen Zeus in zijn wolk. Het zou mij niet verwonderen, of dat is ook zijn bedoeling zoo. Men moet de dingen niet te pijnlijk bij hun namen noemen, men moet vooral altijd dichtelijk blijven. Ja! Dáár heb je 't woord! Kwasi-dichtelijk schijnt mij al te vaak het werk van Haspels, nog meer dan kwasi diepzinnig. Het eene trouwens sluit het andere niet uit. Als gij Haspels een diepe, dichtelijke natuur wilt noemen, die er nu eenmaal de voorkeur aan geeft, zich enkel los en elegant-weg, op vroolijken toon en vooral niet gepassioneerd te uiten — dan zal hij u waarschijnlijk niet tegenspreken. En dit volkomen te goeder trouw.

Al vroeger heb ik-voor-mij vastgesteld, en mijn overtuiging werd nog versterkt door het lezen van dezen bundel: Haspels, als schrijver, heeft twee zeer goede eigenschappen. Ten eerste kan hij beschrijven wat zijn liefde heeft: de zee, het hollandsche landschap, het werk op het land. Hij doet het op zijn eigen manier, die alweer een geheel andere is dan de realistische of visionaire van '80 — van Jac. van Looy, van Ary Prins — hij doet het nooit zonder ethische bijgedachten. Maar zijn beschrijvingen zijn de eenige momenten in zijn werk waarbij hij gloed vertoont, artistiek élan, uitstralende zielewarmte. En ziedaar iets dat niet nalaten kan zich mee te deelen aan den lezer. In „Wisselend Uitzicht” komt maar zeer weinig van deze beschrijving voor. Ik geloof dat een paar bladzijden ervan in het laatste verhaal: In den Staringskoepel op visite de beste zijn. Een stukje als de hier volgende b.v. vind ik zeer goed:

„Vlak tegenover me gouden hooi-schelven en half gevulde zaadbergen. Daaroverheen in de verte een strooien dak, en het gewas van verschgeploegde akkers, purperende heivelden en groenende weiden tegen in den horizon verschietende boomen-groepen. En vlak onder me een gouden roggeakker. Gebukt slaan twee boerenknechts, in blauw boezeroen, de zeisen in het graan. Met luchtigen armzwaai laten ze de zeisen door de lucht cirkelen, die even op het blad de zon doen blinken, en dan het graan bij den grond afbijten; zoodat het flauw neervalt. Zonder opzien streven zij voort, in den rustigen rhythmus van den arbeid. Wat achter hen bukken twee bindsters, in witte jakken, zich over het gevelde graan, grijpen een armvol, bossen het tot een garf, die dan weer neervalt”.

De andere goede eigenschap van onzen auteur waarop ik doelde, is zijn talent, delicate verhoudingen tusschen menschen op delicate wijze aan te duiden. Laat ik er bij zeggen dat een en ander mij wel eens ál te delicaat wordt en dat ik méér houdt van de rustige waarheid, dan van dit aristocratisch doen vermoeden. Maar gaarne erken ik het talent ervan en wijs ik op de staaltjes van dat talent ook in dezen bundel gegeven, t.w. in de novellen: *Vriendschap* en *Zwakke Kracht*. Wat ik hier bedoel met citaten aan te toonen, 't lijkt me ondoenlijk. Wie het boek leest zal het wel vinden.

De *Maas voor Rotterdam* en *Op Holland's breede Wateren* zijn gelegenheidsstukjes, die als zoodanig misschien hun waarde hebben gehad, maar nu verder wel rustig in schrijvers portefeuille hadden kunnen blijven. Zij werken niet mee om de cohaerentie dezer, op dat punt toch al zwakke, verzameling te versterken.

H. R.

JOS GOUDSWAARD, *Uit 't Leven van een Leurder*, Amsterdam, Uitgevers-Maatschappij „Elsevier”, 1915.

„Voor lezers buiten het boekvak het volgende:” (zegt de schrijver in zijn „Verontschuldiging, inleiding en opdracht”). Het te koop aanbieden van koopwaar rechtstreeks aan den verbruiker noemt men „venten”, of in Zuid-Nederland „leuren”. „De term bestaat voor elk handelsartikel, behalve voor het boek waar het colporteur, d.i. aan den hals ronddragen wordt. Hij die het land afliep met nieuwstijdingen, almanakken of volksboeken en zijn koopwaar in een bak uitgesteld om den hals droeg, was de „colporteur”. Deze naam wordt in Nederland nog gegeven aan den reiziger die op stalen of spicimen boeken tracht te verkoopen, die gewoonlijk geen enkele boekhandelaar voor eigen rekening durft te bestellen”.

Dit boekje dus behelst gedenkschriften van een colporteur. Een geminacht ras, dat der colporteurs, niet waar? De onbekende die op alle mogelijke wijzen tot u door te dringen tracht, en als hij u te pakken heeft bijna niet aflaten wil, of gij moet het dure boek bestellen dat hij u aanbiedt, dien onbekende heet gij een onbescheidene, een lastigen indringer. Toch is deze opvatting vooral in haar algemeenheid, onjuist en onbillijk. In de eerste plaats, gij vorstelijke individualisten, hebt gij allen wel het recht, u zelf zoo ongenaakbaar te willen maken en boos te zijn als een onbekende u eenige minuten storen komt? Zijn uw oogenblikken werkelijk zoo kostbaar? In geestelijke praestatie of alleen in... geld? In 't laatste geval, schaamt ge u dan niet een heel klein beetje over uw... laat ons zeggen: onvrijgevigheid.

Kijk eens, er zijn werkelijk onaangename, zelfs onfatsoenlijke colporteurs. Maar er zijn er ook die eerlijk en ijverig hun werk verrichten. En dat werk is vaak zeer goéd werk. Er zijn nu eenmaal boeken, van omvang en waarde, die alleen door colporteurs te verkoopen zijn. Zonder colporteurs dus zouden zulke boeken eenvoudig niet uitgegeven kunnen worden. Zoudt gij dat een wenschelijke toestand vinden? Immers

neen! Welnu, aanvaard dan den colporteur en stel u zelf niet op zoo'n „profijtertje”, dat gij geen vijf minuten missen kunt om te bezien wat hij u aanbiedt — en gij immers volstrekt niet te koopen behoeft. Of vreest ge uw eigen zwakheid en zijt ge daarom boos op den... verleider?

De heer Jos. Goudswaard is wel een zeer bijzondere colporteur. Ten eerste kan hij aardig, levendig schrijven en weet hij verbazend veel mensch-teekenende dingen te vertellen. Maar ten tweede is hij een man, die een zoo ondankbaar en geminacht vak als dat van colporteur-met-boeken heeft gekozen uit liefhebberij, wat zeg ik, uit geestdrift voor het mooie boek. Ziehier een man die — hij vertelt het zonder eenigen ophef — liever nu en dan hongert dan dat hij zijn verzamelingen van mooie en curieuse zaken aantasten of het verzamelen opgeven zou. Het met colportieren zuur verdiende geld gebruikte hij hoofdzakelijk om zelf dingen te koopen die hem een geestelijke vreugde bezorgden. Kent ge veel zulke types?

De heer Goudswaard, een Nederlander van origine, placht zijn vak uit te oefenen in België, in Vlaanderen vooral. Zelfs is hij meer Vlaming geworden dan Noord-Nederlander gebleven. En nu heeft de oorlog hem uit zijn werk gerukt. Want om 't zelfde in Nederland te doen, hij is er ongeschikt voor. Wie eenmaal aan de gemoedelijk-joviale Vlamingen is gewend kan het niet gemakkelijk meer vinden met de stugge, van zich afbijtende Hollanders. Werkeloos en arm is de heer Goudswaard geworden (zijn verzamelingen niet te na gesproken!) en is het nu niet verbazend aardig, dat hij geenszins bij de pakken neerzitten ging, maar, om wat te verdienen, en misschien ook wel uit leutigen drang, dit grappige boekje schreef. Hij vertelt er in van ontmoetingen met menschen die ons allen interesseeren, met Guido Gezelle o.a. Koopt het, stugge Hollanders, en „jeunt” u aan den geest van dezen Belg par droit de conquête!

H. R.